

*Латковська Т.А.*

*Національний університет «Одеська юридична академія», професор кафедри адміністративного та фінансового права, доктор юридичних наук, професор*

## **ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ГАЛУЗІ**

Право характеризується певними принципами, тобто основоположними початками, ключовими ідеями, правилами та вимогами, що визначають та виражають його найбільш суттєві особливості та цілеспрямованість.

Латинське слово *principium* перекладається як основа, первоначало, вихідне положення будь-якого явища. За словником С. Ожегова «принцип – це переконання, основне засадне положення». За великим тлумачним словником сучасної української мови «принцип – основне вихідне положення». В юридичній енциклопедії «принцип – основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю». Аналізуючи зазначене можна стверджувати, що принцип – це завжди вихідне направляюче начало.

Принципи фінансового права формуються не ізольовано, а під впливом загальних принципів усієї правової системи держави. Не дивлячись на те, що дослідженню принципам права в юридичній науці приділено достатньо уваги, однак однозначних, загальноприйнятих поглядів на цю правову категорію ще не сформовано. Увага до принципів права зростає ще й тому, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права (ст. 18 Конституції України).

Принципи фінансового права, виражені в його нормах, забезпечують цілеспрямоване регулювання фінансової діяльності на всіх рівнях фінансової системи. Як відмічає Р.З. Лівшиц, принципи права необхідно виводити з самої правової матерії, а не з ідеологічних категорій (Лівшиц Р.З. Теория права. Учебник. – М.: Изд-во БЕК, 1994. – С. 195-196). Визнаючи в праві систему суспільного порядку, засіб суспільного погодження, шлях та засіб запобігання та розв'язання суперечностей, потрібно відповідно конструювати і принципи права. Принципи охоплюють всю правову матерію – і ідеї, і норми, і відносини – та надають їй логічності, послідовності, збалансованості. В принципах права немов би синтезується світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Принципи – як би «сухий осадок» найбагатшої правової матерії, її скелет, її суть, що звільнена від конкретики та подробиць. Принципи відіграють роль орієнтирів у формуванні права. Еволюція права йде від ідей до норм, потім через реалізацію норм – до суспільної практики. Починаючи з появи ідей, а ідея часто формується у вигляді правового принципу, принцип визначає, направляє розвиток права.

Аналіз різних визначень «принципи права», дозволяє зазначити, що теоретики права у якості родової ознаки принципу права, як правило, називають категорії «вихідні нормативно-керівні начала», «вихідні нормативно-правові засади», «ідеї», «положення».

Проблема принципів права торкнулася і фінансово-правової науки. Фінансове право включається в систему українського права як одна з її основних галузей, що активно розвивається в останні роки. Суттєво змінилася система фінансового права, значно розширилася сфера фінансово-правового регулювання, актуалізуючи дану галузь права, адже фінансово-правові знання стали помітно затребувані практикою. Однак, ні система фінансового права, ні її інститути, не можуть бути створені належним чином, якщо законодавець не буде керуватися певними принципами. Принципи фінансового права створюють внутрішню узгодженість системі, або інституту, внаслідок того, що формулювання всіх правових норм галузі фінансового права, її інститутів, підкорене єдиним керівним ідеям. Принципи фінансового права, виражені та закріплені в його правових нормах, забезпечують цілеспрямоване регулювання фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування на всіх рівнях фінансової системи. В той же час принципи фінансового права отримують свій вираз в процесі законотворчості. Принципи фінансового права відображають об'єктивні зв'язки, закономірності розвитку фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування, в результаті чого вони стають методологічною основою формування фінансово-правової галузі. У цьому проявляється соціальна обумовленість принципів, їх залежність від об'єктивної реальності з урахуванням життєвих умов.

У 60-х роках вперше Є.А. Ровинським були сформульовані принципи фінансового права у якості принципів фінансової діяльності держави. Однак в умовах, коли відбуваються перетворення в економічній, політичній та правовій сферах, в умовах формування правової держави та створення в країні правового порядку, принципи фінансового права можуть не змінюватися. Пронизуючи всі правові норми, а в нормах фінансового права чітко закріплені вимоги держави у сфері фінансової діяльності, принципи фінансового права виконують важливу роль у регулюванні фінансово-правових відносин. Будь-яка норма фінансового права не може суперечити його принципам.

Принципи фінансового права повинні відображати сукупність властивостей предмету або методу правового регулювання. Сьогодні в системі українського права відбуваються глибокі зміни, трансформуються мета і принципи правового регулювання фінансових відносин. Глобалізаційні процеси вимагають наукового дослідження питань фінансово-правового регулювання, виникає нагальна потреба у науковій оцінці процесів, що відбуваються у суспільстві, трансформації діючого права та виробленні сучасної концепції щодо предмету, методу та принципів фінансового права. Встановлюючи основоположні орієнтири у розвитку інститутів фінансового права, фінансово-правові принципи визначають напрямки розвитку фінансового законодавства, регулюють різні сторони фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування, будуючи своє правове оформлення в основному за інституціональними складовими. Це відслідковується у статті 7 Бюджетного Кодексу України та у статті 4 Податкового Кодексу України, основний же зміст принципів фінансового права визначається Конституцією України, як в її загальних положеннях, так і в спеціальних, що розкривають зміст фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування, який конкретизований в нормах фінансового законодавства.